

LA
LLUNA
DES DE
SALT

CASAL DE JUBILATS DE SALT

la farga

ANY VI — N.º 55 — ABRIL 1984

SUMARI

Editorial.....3
Vida del Casal.....5
Esport.....5
La influència de la lluna en
les costums populars....7, 8 i 9
La Tribana: L'observatori
astronòmic d'en
Lluís Pardo.....10 i 11
Teva/Meva: Lluís Pardo.....12
Ràdio Salt i «El Tut».....13
Culturàlia.....15
Imatges.....15
Galeria d'Esdevinguts:
Lord Caburney.....17
Converses amb els meus néts18
La Vida amb humor.....19
L'acudit foll.....19

ooOoo

Portada: Fotografia d'un sector de la lluna presa per l'observatori astronòmic Lluís Pardo de Salt el quart creixent del mes d'abril del 1984.

Han col·laborat en aquest número: Josep Oliveras, Lluís Pardo.

Consell de Redacció: Lluís Mateu, Josep Cristòfol, Quim Pla, Miquel Casellas, Narcís Burch, Guillem Terribas, Martí Fita, Joan Boada, Ventura Pau, Jaume Bosch, Joan Roca, Josep M.ª Macias, Quim Garzón, Emili Gispert, i Joan Torres.

Publicitat: Josep Cebrián.

Correcció: Antoni Ruscalleda.

Administració: Miquel Casellas, i Josep Cebrián.

Distribució: Pitu Geli, Josep Gassiot, i Josep Cebrián.

Redacció: Casal de Jubilats,
Passeig Verdaguèr, 1 SALT.

Impressió: Pagès Impremta-Anglès
Tel. 42 01 07

D'aquest número de LA FARGA se n'han imprès 1.300 exemplars, autoritzem la reproducció dels articles esmentant el nom de LA FARGA.

Dipòsit Legal: GI 356/79

Editorial

L'astronomia, també a Salt

La Gran Enciclopèdia Catalana ens diu que fou a Grècia, ja més de dos mil anys, on l'astronomia començà a desenvolupar-se. Els primers estudiosos de l'Univers no es podien imaginar, però, que l'home arribaria a aquell llumener platejat que ja aclaria la foscor de la nit, la nostra Lluna.

És lògic que la immensitat de l'Univers hagi captivat científics i somniadors de totes les races i de tots els temps. No dubtem, però, que tot just ens trobem a les beceroles pel que fa a la descoberta de l'Univers Profund.

Qui té la seguretat que no hi ha en la immensitat còsmica una galàxia amb vida vegetal? I també vida animal? Humana, potser?

Civilitzacions molt més avançades que la nostra?

Per què no?

Quan llegim que l'Estel Polar, per exemple, es troba a tres-cents anys llum del nostre planeta Terra, ens adonem que som un puntet més en la immensitat sens fi de l'Univers?

No pretenem fer-vos veure les estrelles ni la Lluna dins d'un cove, però si no heu llegit «El Petit Príncep» us recomanem que ho feu abans de llegir que la Galàxia que tenim més a prop es troba a més de dos milions d'anys llum de distància. Això vol dir, que per arribar-hi, amb un coet que anés de pressa com la llum, necessitariem dos milions d'anys. I tot i ser tan lluny, l'Andròmeda, la podem veure a simple vista, és a dir, sense telescopi des dels terrats del nostre Poble.

Avui, però, us volem presentar en Lluís Pardo, que des del seu terrat ha escrutat el Cel amb un telescopi fet per ell mateix. Voldríem que un dia, més ben dit, una nit, tot endinsant-se en el més profund de l'espai, trobés un estel i que li posés el nom de Salt.

Excursions subvencionades

Com ja s'ha anunciat, per tal d'estimular i premiar les persones que més assiduament participen a les excursions, es subvencionaran unes quantes sortides. La primera sortida subvencionada fou la de Carnestoltes a Lloret i la següent és la de Penyiscola, el dia 4 d'abril; aquesta iniciativa ha tingut molt bona acollida i procurarem, si les possibilitats en ho permeten, de fer-ne una cada mes. A l'1 de vegada, entre tots els inscrits a l'excursió d'ITALIA, se sorteja a cada sortida una plaça gratuïta, els agraciats, fins avui, han estat el Sr. Joaquim Barrot i la Srta. Montserrat Espinosa.

Cinema

El dia 15 de març, varem encetar la Campanya de Cinema d'aquest any, amb la pel·lícula «El Autobús atòmic» i amb una assistència molt notable de socis. Cal destacar que un soci va portar un documental i una pel·lícula de riure, que es varen passar a continuació i que agradaren molt als assistents.

Excursions

Els dies 3 i 4 de març varem anar a celebrar el Carnestoltes a Lloret de Mar; en arribar-hi varem assistir a la desfilada de carrosses, i havent sopat, varem anar a l'Hotel Don Juan per participar al sopar de Carnestoltes i al concurs de disfresses; el ball va acabar a altes hores de la matinada. El diumenge al migdia, després d'una nova desfilada de carrosses, va haver-hi sardanes i a la tarda novament Ball de Fi de Festa; en definitiva, tots els assistents varen tornar molt contents de la sortida.

* El dia 21 de març, anàrem al Vendrell i a Sitges. Varem sortir de bona hora i la parada per esmorzar la varem fer a Molins de Rei; després varem continuar cap a Sant Sadurní, on varem visitar les Caves Codorniu, la visita va ser molt divertida, ja que es va fer en un petit tren que volta totes les Caves. Un cop al Vendrell, varem visitar el Museu Pau Casals, continuant cap a Sitges, on varem dinar, i havent dinat, varem visitar el Poble.

L'equitació a Salt «El Centaure»

Bé, a mi se m'ha demanat que escrigui quatre ratlles sobre l'equitació, o la hipica, al nostre poble.

El màxim, i únic, cec jo, potenciador d'aquest esport a la província gironina, i lògicament a SALT, és un home que porta a la sang tot el referent a aquest món del cavall. Segurament que molts ja haureu endevinat de qui parlo. És doncs, en PERE GELI i BOSCH.

Va començar a donar classes d'equitació en un «picadero» que té al Passeig del Marquès de Camps amb cruïlla al Carrer Major. I actualment, al Centre d'Equitació El Centaure, instal·lat a la zona Mas Ribot, en direcció a Mas Devesa, el qual és encara en construcció, com es pot veure a la fotografia referent a la Festa de Sant Antoni 83.

El Centaure és un centre d'equitació on tothom que vulgui anar a aprendre a muntar a cavall se li ensenyarà; a més, també té altres serveis, com són el d'un club que està inscrit a la Federació Hipica Catalana, servei de pupil·latge, ferreria, veterinària, bar, i està previst per a més endavant, el d'un MUSEU-BIBLIOTECA.

L'esport de la Hípica no és car, tal i com es pensa i creu la gent; així ho explicava en un Programa de Ràdio Salt el mateix propietari i director del Centre.

Pel que fa als alumnes no hi ha limit d'edat, i a partir dels 6 ó 7 anys, ja poden arribar a ésser grans campions, participant en concursos i inclús al CAMPIONAT PROVINCIAL, que s'està celebrant aquests dies.

Per acabar, voldria dir que entre tots l'hauríem de potenciar més, aquest esport, perquè crec de debó que és fascinant i meravellós, i més en l'època en què som. Estic d'acord i admiro el futbol, el bàsquet, etc., però no n'hi ha prou, i els primers en demostrar-ho haurien d'ésser els de la premsa, dedicant-hi un xic més de lletra. Crec que entre tots ho podrem endegar. ENDAVANT!!!

petanca

Lliga Social 83/84

Un cop finalitzada aquesta Lliga, el triomf final ha estat assolit per la tripleta formada per Joaquín León, Francisco Muñoz i Francisco González; el 2.º lloc fou per la tripleta formada per Agustí Roca, Antonio Muñoz, (Amançio) i Joan Torres, i el tercer lloc fou assolit per la tripleta formada per Josep Torras, Joan Anglada i Ventura Pedreño.

Potser la part negativa d'aquesta competició ha estat la seva durada. Així crec que és una cosa a tenir en compte de cares a la propera Lliga i també en altres competicions de llarga durada.

Concurs preparatori per als provincials

Cal destacar la manca de serietat d'algunes tripletes participants i esperem

que la Junta del Club prengui mesures molt aviat perquè això no torni a succeir. Aquests fets no ajuden de cap manera al foment de la Petanca, cosa per la qual es va crear el Club.

Bé; després d'aquest incís, que espero que es tingui en compte, passo a donar la relació de les tres tripletes classificades en els tres primers llocs:

- 1.º lloc: Joaquín León, Francisco Muñoz i Francisco González.
- 2.º lloc: Agustí Roca, Julià Gómez i Josep Toni Hidalgo.
- 3.º lloc: Antoni Peruga, Antonio Muñoz i Antonio Echave.

A més d'aquest concurs preparatori per als provincials, jugat els dissabtes 3, 10 i 17 de Març, se n'han realitzat d'altres per sorteig, els diumenges 26 de febrer i 11 i 25 de març.

Els guanyadors d'aquesta han sigut:

- Dia 26 de febrer: Julià Gómez, Enriqueta Alech i Antonio Muñoz.
Dia 11 de març: Silveri Oliveira, Manel Torres i Paco Martín.
Dia 25 de març: Agustí Roca, Joan Roldán i Lluís Noguera.

La influència de la lluna en els costums populars

Martí Fita

La Lluna ha tingut en totes les èpoques una gran influència en els costums populars, però d'una manera especial sobre el treball d'aquelles professions que ja, des d'antic, han estat marcades per la presència constant de l'astre de la nit: pagesos, pastors, mariners....

Les creences populars sobre la influència de la Lluna en els conreus, en la salut, i en moltes altres idees, són

molt abundoses i constitueixen un ampli repertori per al calendari lunar o selenita.

Els canvis i fases de la Lluna han colpit en tot moment la imaginació de l'home, i d'una manera tan o més forta, com més elemental ha estat la seva cultura.

Fins a èpoques recents a nosaltres, els calendaris es qualificaven de **lluna-**

ris, i encara avui, així són qualificats en algunes comarques orientals de Catalunya.

Les creences populars sobre la Lluna es refereixen en general a moments concrets i determinats de l'any.

Vegem-ne algunes per estacions i mesos.

La influència de la lluna

Hivern

Desembre: Per la lluna nova més immediata a Sta. Llúcia, els carboners tallaven el pi i la llenya, destinats a fer carboneres per al gener vinent, per tal que el carbó sortís ben bo, i no en resultessin fumalls.

Gener: Durant el mes de gener hi ha la creença que la Lluna té una influència **molt més forta** damunt les coses terrestres que durant la resta de l'any.

Diu el refrany:

Pel gener mana la Lluna...
i pel juliol mana el Sol.

També es creu que aquest mes, és precisament el mes de l'any en què la lluna és més clara.

La lluna del gener
és la més clara de l'any
i mirar-la no fa dany.

ooOoo

- Hi ha la creença que les bruixes, a mesura que es van fent velles, perden força bruixesca, i aquesta es refreda i es morteeix.

- Per tal de mantenir la virtut que han perdut, s'han d'exposar a la Lluna perquè els torni la força.

- Durant el mes de gener, les bruixes duen a terme aquesta pràctica, i passen les nits de lluna plena mostrant-se a l'astre de la nit, ja que és el mes de gener quan reflecteix més.

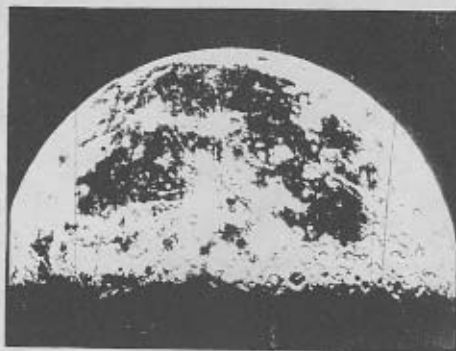
Les aventures i el temps

- També es creu que la lluna plena del gener afavoreix les aventures: Els qui volien anar-se'n de casa seva; fos per la causa que fos..., els qui volien deixar la muller, i els que volien anar a cercar fortuna en terres llunyanes, creien que tindrien èxit en aquest desig si començaven a fer-ho el **dia cinquè** de la lluna nova de gener.

- També es diu que el dia cinquè de gener marca el temps que farà durant tot l'any. Els pagesos observaven amb atenció el temps que feia aquest dia, per tal de saber el temps que regiria durant l'any que començava....

De la lluna del gener
el cinquè dia veuràs...
quin any tindràs.

ooOoo

Els animals

Així mateix es pensava que el **dia setè** de la lluna nova era el millor per a junyir els animals per primera vegada, ja que aquest dia ells s'adaptaven al jou i admeten la feina sense dificultats.

Igualment és el dia més bo per a fer rar els animals de peu rodó per primera vegada.

Els alls i les cebes

Es pensa que si se sembren **alls** per la lluna creixent no arrelen, perquè la terra o bé els escup o bé els crema.

En canvi, es creu que és el millor temps de l'any per a sembrar les **cebes**, ja que neixen més grosses i més coentes.

Si vols cebes de diner,
sembla-les pel creixent
de la lluna del gener.

ooOoo

— Durant el **febrer** es creu que el millor temps per a sembrar **alls**, és dintre la lluna vella d'aquest mes, i que quants més dies trigarà a sembrar-los després de la lluna vella, més grosses sortiran les cabeces.

Del calendari lunar hi ha la creença que durant la lluna nova d'aquest mes és el temps més bo i convenient per a sembrar les **patates**.

També es diu:

Per la lluna nova de febrer...
esporga l'oliver.

ooOoo

La poda dels ceps

Durant la lluna vella del febrer es pensa que és el moment més bo per a podar els ceps. Fan més raïms i aquests

són més plens i saborosos.

I la sembra del cànem. És també ara el temps de sembrar el cànem.

Primavera

Març

Es considera com a molt dolent el flament (o sigui, el trànsit de la lluna vella a lluna nova) del mes de **març**.

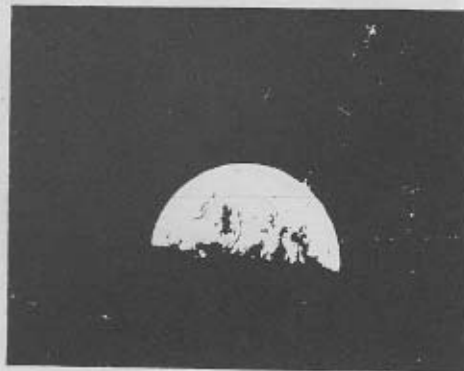
El trànsit en aquest mes de la Lluna és reputat com el més dolent de tots; es creu que durant aquest període els llops regnen i dominen, i que tot allò que es fa durant aquest moment està sota el signe dels mals presagis.

Així cal que durant el flament hom eviti de tenir cap feina entre mans per tal que no se li desbarati...

Si un cus, la roba es descús; la bugada que s'estigui fent es crema. Si neix algun animal és migrat de salut i amb mal instint... i així tot per l'estil.

La lluna nova

Es creu que la lluna de març influeix en els alls que se sembren en aquest període: les seves cabeces surten petites i estan formades per un sol gra d'all, molt gros.

Abril

La lluna d'abril és considerada dolenta per a la salut, i la lluna tardana com a portadora de pluja.

La lluna d'abril
malures mil.

La lluna d'abril tardana,
pagès, no deixis ta cabana.

La lluna roja

Al Rosselló creuen que per l'abril,

en els costums populars

Estiu

Per l'estiu la Lluna perd influència, que guanya el Sol. L'Estiu és el moment en què l'astre rei es troba en el seu zenit. És el temps de màxima durada del dia, de màxima claror de sol, i, per tant, les nits són més curtes.

El valor del sol en aquesta època, la seva influència vivificadora adquireix una gran importància, i les tradicions, tant mitològiques com populars, en relació amb la Lluna, tenen a l'estiu molt poca importància en relació a l'hivern o la tardor, que és quan la Lluna i la durada de la nit tenen un valor molt més destacat en la formació de les llegendes lunars.

Juny

La gent vella de Cadaqués creia que els anys en què el 23 de juny (moment del solstici) la Lluna s'esqueia en pleniluni, aquesta parlava i explicava les coses venidores.

A la Lluna se l'interrogava vora de la mar, servint-se d'un mirall el qual se li encarava, i amb la fesomia que feia en veure's dins el mirall es podia saber el que deia i pronosticava.

Juliol/Agost

La lluna nova primera de la canícula gaudia de gràcia especial per damunt de totes les altres de l'any.

ooOoo

Tardor

Setembre

En el mes de setembre, en relació a la Lluna hi ha el refrany següent:

Lluna setembrina
set llunes endevina.

En els llunaris, el setembre se sol representar per un home llaurant amb una parella de bous.

ooOoo

Octubre

Es creu que la lluna del mes d'octubre és també de les més brillants de l'any, per l'estil de la de gener, i que té un domini sobre les set llunes següents;

és a dir, que durant les set que seguiran en el temps, tindran les mateixes característiques que faci en el curs d'ella.

L'octubre set llunes cobreix...
i si plou, en cobreix nou.

Algunes comarques del Pirineu pensaven que aquesta època era el millor temps per a fer totes aquelles coses que estaven influïdes de manera benèfica per l'astre de la nit.

Així, en alguns pobles, quan veien per primera vegada la **lluna nova**, s'agenollaven, deien un parenostre, i ensenyaven a la Lluna la bossa de diners, fent-los dringar, creguts que els augmentaria i els faria créixer.

Als pobles de Sarrià de Ter, Campdorà i Riudellots, per exemple, hi solen veure la figura del mal caçador que empaïta la llebre maleïda que el va fer pecar i condemnar.

ooOoo

Novembre

Hi ha la creença que la **lluna d'advent** influeix sobre els alls que se semblen durant el curs. — Si se'ls sembla en lluna vella, surten rodons i grossos i si, en canvi es fa en lluna nova, són més petits, més llargs i tenen més grans.

ooOoo

ALTRES CREENCES

Es creu que la Lluna **influeix en els somnis**: Ordinàriament, si hom la mira poca estona abans d'anar-se'n a dormir es tenen somnis agitats, malsons, i no pot treure's averanys d'allò que es somnia.

També es creu que els somnis són més certs i verídics quan fa lluna que quan no en fa, i que el seu valor és tant o més eficaç com major és el grau de la fase lunar; així doncs, els somnis més bons sónels que es tenen en lluna plena.

Bibliografia:

— Amants de la Ciència de Judith Hann
— Costumari Català.

«El Curs de l'Any», de Joan Amades.

la lluna és perjudicial. Si pren un tòrrenc congria les gelades i els esplets moren. També els brots de les plantes es teneixen de vermell.

Se l'anomena la **lluna roja** i els pagesos se la miren amb por:

La lluna roja d'abril³
porta gran perill.

ooOoo

Les fetilleres de Barcelona creien que durant la lluna vella d'abril, era el moment més propici per iniciar-se en la bruixeria, per a fer mal i lliurar-se a tota mena de pràctiques enciseres i endevinatòries.

En el creixent i el pleniluni d'aquest mes se semblen certes varietats d'allis i cebes, ja que es creu que si es fes en el minvant, naixerien de caps per avall.

ooOoo

Maig

Els pobles antics creien que en arribar el mes de maig, els genis del fred s'enfuriaven ja que pensaven que el seu regnat s'estava acabant. Per aquest motiu, durant els **dotze primers dies** del mes de maig es lliuraven a fer tant de mal com els permetien les seves forces.

Així es creia que engendraven animals ferotges: un llop cervical terrible i una serp enterrada que es feien amos del bosc per tal de guardar-lo i vigilar-lo, i per això resultava perillós de transitar-hi.

L'observatori astronòmic d'en Lluís Pardo

Al passar pel Passeig d'Olot, potser us haurà cridat l'atenció dalt una teulada del Grup Sant Cugat una cúpula color púrpura que, sobresurt inesperadament per sobre de la línia uniforme de les cases d'aquest sector. Molta gent s'ha preguntat què és, i d'altres, encuriósos, han cercat la resposta o han endevinat el que hi havia dins la cúpula platejada.

Jo he volgut anar més enllà, i avui, de la mà d'en Lluís Pardo i amb l'ajut del telescopi que ell mateix ha construït, us proposo que entreu almenys fins al llindar d'aquest món de l'observació astronòmica, i, alhora, fer-vos saber que la cúpula de la teulada de Can Pardo és l'Observatori Astronòmic que guarda aquest telescopi, amb el qual és possible d'escrutar l'Univers i acostar-nos als astres més propers o a les constel·lacions i nebuloses que es troben a milions d'anys llum del nostre planeta Terra.

Mirar els estels, observar els astres amb telescopi, és una afecció no massa generalitzada, però que a Catalunya hi ha associacions i persones molt interessades en el tema. El que ja no trobarem tan sovint és un afeccionat que, com en Lluís Pardo, es construeixi ell mateix el telescopi i la cúpula giratòria de l'observatori, amb tots els mecanismes de precisió que calen per aquest instrumental, inclòs el mirall còncau de 200 mil·límetres de diàmetre que reflecteix la imatge a l'ocular o a la cambra fotogràfica si es vol impressionar una pel·lícula. Aquest mirall, el va construir amb paciència de frare, partint d'un tros de vidre gruixut que va trobar entre runes i que segurament procedia d'un vidre de claraboia. Després d'esmerçar-hi més de cinc-cents hores de treball per a donar-li una concavitat regular, amb tolerància de precisió que no podia sobrepassar en més o menys una centmil·lèsima de mil·límetre, va aconseguir que en la superfície còncaua, degudament platejada, s'hi reflectissin els estels i els astres amb total perfecció.

Un factor ben simple, però, va marcar un límit a aquesta peça que, fe-

ta manualment, havia arribat a l'exactitud màxima que hom li podia demanar: la dilatació del vidre que es produïa amb els canvis de la temperatura ambient, provocava deformacions al reflector, el qual es desajustava quan la temperatura no era la mateixa que l'enregistrada en el temps en què es va ajustar la concavitat del vidre.

El més important és que en Lluís Pardo, amb peces procedents de cotxes vells i altres objectes de recuperació, amb els mínims mitjans tècnics però amb una voluntat a prova de foc, s'ha construït ja dos telescopis, un de fix en el seu observatori, de 200 mm. de diàmetre, i el segon, que és portàtil, i té un diàmetre de 150 mm.

La contaminació de l'ambient, fums, i capes d'aire calent, i l'enlluminat dels carrers, fan cada cop més difícil l'observació de les estrelles més allunyades del nostre sistema solar; és per això que en Lluís ha construït aquest se-

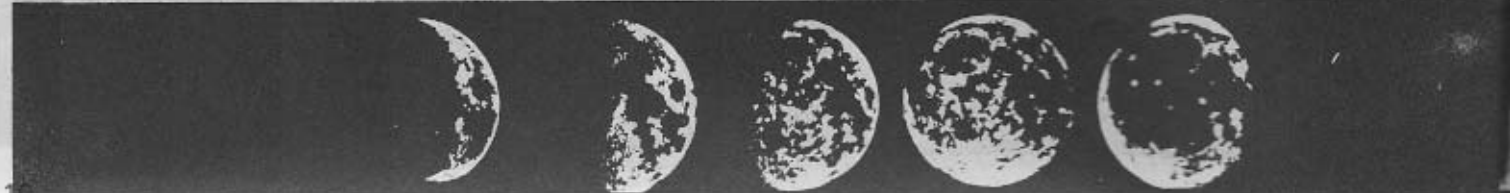

gon telescopi transportable a indrets on les condicions atmosfèriques siguin més favorables per a l'observació de l'univers profund.

Fa trenta-cinc anys que en Lluís, afeccionat a l'òptica i a la fotografia, anava madurant la construcció del seu telescopi, que avui podem assegurar que és, en potència, un dels pocs que hi ha a les nostres Comarques.

En una de les nostres converses vaig suggerir-li que seria molt interessant per als lectors de La Farga poder veure publicada una fotografia feta mitjançant el seu telescopi. Havia començat a construir els mecanismes per acoplar-hi la màquina fotogràfica, però de moment ho havia deixat parat. Així que, decidit que havia de prendre una fotografia de la Lluna, va tornar a preparar totes les peces per a fer les fotografies en el moment en què l'astre estigués en el quart creixent o quart minvant, que són els moments en què és possible prendre la fotografia.

D'ençà que el telescopi està preparat per a fotografiar, no ha passat una nit en què les condicions atmosfèriques fossin bones per a portar a cap la prova. Nits de pluja o de tramuntana, boires i núvols han impossibilitat reflectir sobre una pel·lícula les imatges que es poden veure normalment amb el telescopi d'en Lluís Pardo.

A punt de tancar l'edició de La Farga, a la qual correspon aquest escrit, i el més calent a l'aiguera!

Esperem, però, que abans d'imprimir aquestes planes ens haurà estat possible de fer-ho.

Si hi ha en el nostre Poble una persona interessada en l'òptica, i de rebot en l'astronomia, és en Lluís Pardo. Si trobés la col·laboració que per a una empresa d'aquest tipus es necessita, em sembla que, possiblement, la construcció d'un observatori astronòmic municipal no seria res de l'altre món. Permeteu-me que suggereixi que en l'antic edifici de les escoles de La Salle, seria bo que, en fer les obres d'arranjament per a Casa de la Vila, es tingués en compte que a les golfes s'hi podria instal·lar una cúpula per a l'observació astronòmica, i qui sap si més endavant s'hi podrien instal·lar els aparells necessaris per a una estació meteorològica que ens donés els litres de pluja caiguts o la velocitat del vent en el bell mig del Poble.

Finalment ha estat possible de presentar-vos les fotografies que en Lluís Pardo ha fet amb el seu telescopi. Quan ja semblava impossible de trobar una nit de quart creixent o quart minvant en que les condicions atmosfèriques fossin bones per a prendre-les, en Lluís ha aprofitat una aclarida de núvols per a impressionar aquests documents que ens mostren com es veu des de Salt la Lluna.

Breu diccionari astronòmic

Per en Lluís Pardo

GALÀXIA.— Agrupació de mils de milions d'estels. El nostre Sol forma part d'una d'aquestes agrupacions. L'Univers no està poblat d'estels, com nosaltres el veiem, sinó de galàxies.

NEBULOSA.— Núvol de gas que per influència d'algun estel proper fosforeja i per això és visible. Les nebuloses són dintre la nostra Galàxia.

CÚMUL GLOBULAR.— Aïllament d'estels. N'hi ha de tanta intensitat que vistos pel telescopi es veuen com un petit núvol.

TELESCOPI

REFLECTOR.— El que té un mirall còncau en comptes de lents. Té el gran avantatge de donar una bona correcció cromàtica. Al tenir només una cara tallada i no necessitar vidre òptic especial és més fàcil fer telescopis de gran diàmetre, i per tant de més potència. És el més correntment emprat per aficionats i també pels professionals.

TELESCOPI

REFRACTOR.— El que té lents

en comptes de miralls.

OBERTURA DEL TELESCOPI.— És el diàmetre de la lent o mirall.

TEMPS UNIVERSAL o

T.U..— L'hora del Sol.

ECLÍPTICA.— El camí que recorre el Sol al llarg del dia.

CONSTEL·LACIÓ.— Grup d'estels als quals l'antiga mitologia donava noms d'animals, objectes, etc..

EQUINOCCI.— Moment en què la Terra es troba a mig camí al voltant del Sol. Aproximadament s'escau el 21 de març i el 21 de setembre, o sia, el començament astronòmic de la primavera i la tardor.

SOLSTICI.— Posició més allunyada del Sol. En el punt Nord és el Solstici d'estiu i en el punt Sud, Solstici d'hivern. 21 de juny pel d'estiu i 21 de setembre el d'hivern.

ZÈNIT.— Punt imaginari situat verticalment sobre el nostre cap.

ZODÍAC.— Són les dotze constel·lacions entre les quals es desplacen el Sol, la Lluna i els planetes.

ASTROLOGIA.— Pseudociència segons la qual els estels tenen una molt gran influència sobre els esdeveniments de la Terra.

COMETA.— Cos estelar format per gel i roques que orbita al voltant del Sol, igual com els planetes. Les matèries congelades s'evaporen a mesura que s'acosten al Sol, formant una llarga cua.

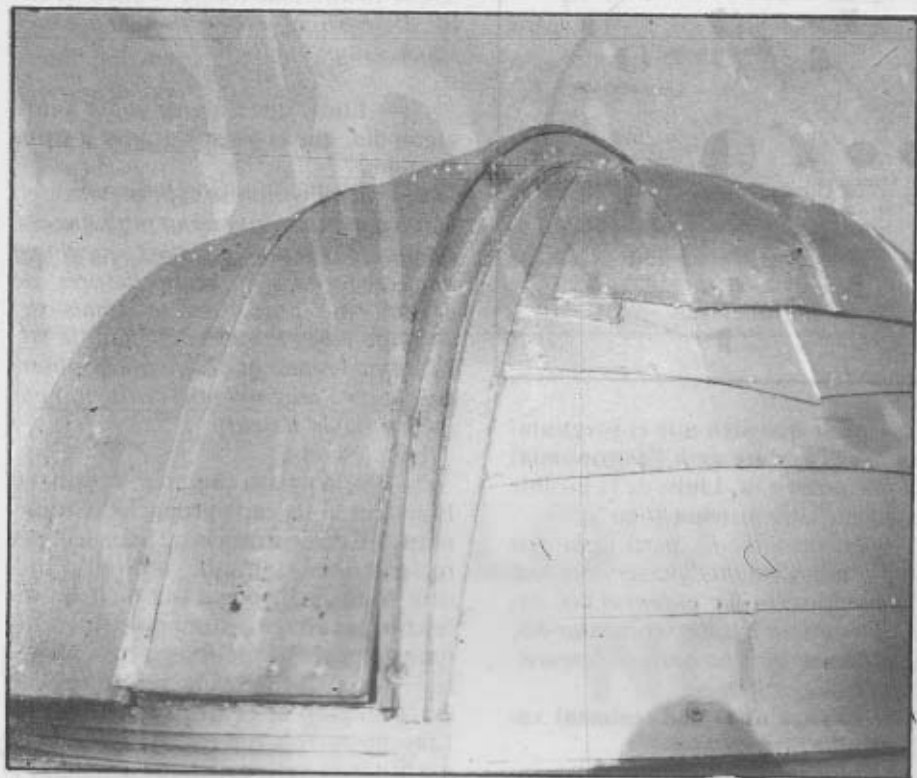
ESTEL VARIABLE.— Estel que presenta variacions en la seva intensitat lumínica.

ESTEL BINARI.— Estels dobles que orbiten un al voltant de l'altre.

NOVA.— Estel que explota de sobte augmentant la seva luminositat molts mils de vegades.

ÒRBITA.— Recorregut d'un cos estelar al voltant d'un altre.

ANY LLUM.— Distància que recorre la llum en un any, a 300.000 Qms. per segon.

Lluís Pardo i Plana

Avui en dia hi han afeccions per a tots els gustos; el temps de lleure de què la majoria disposem, l'oci, el fem servir pel que realment ens agrada de fer, i per a en Lluís Pardo, el seu esbarjo és l'òptica i l'astronomia, que és la ciència que estudia els astres. Ell, sense ésser professional en la matèria, sinó un simple aficionat, segons ens diu, s'ha creat, s'ha fet a poc a poc el seu telescopi; a base d'hores i hores de treball feixuc i minucios, ha aconseguit el seu objectiu, poder observar el que nosaltres, a ull, no distingim.

Aquesta curiosa i poc estesa afecció a l'astronomia és el que realment ens ha mogut a anar-lo a trobar i poder-hi xerrar una estona. És potser, dels únics saltencs que té un telescopi, que nosaltres sapiguem, i la curiositat que ens ha despertat, la volem encomanar als nostres lectors.

— Lluís, tu ets pintor d'ofici, però com se't va despertar aquesta afecció per mirar el que tenim a dalt del cel?

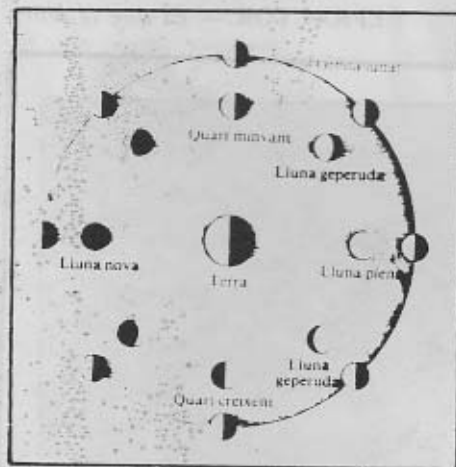
— Abans, t'he de dir que primer vaig sentir atret per l'òptica: els vidres, les lents, els miralls, i aquesta curiositat va fer que, poc a poc amb quatre ferris i aquestes lents em pogués fer un telescopi, més tard i, a base d'anar-lo perfeccionant, em va començar a entusiasmar el poder observar la lluna, els planetes, les estrelles.... Tot això ha fet que ara m'agradi observar tot el que puc veure des de Salt, encara que el cel del nostre poble està cada cop pitjor; els fums, la llum i la contaminació ja no fan possible de veure el cel profund.

— Lluís què hi veus a través del teu telescopi, que nosaltres no veiem?

— *Ui, una barbaritat de coses, més del que ens imaginem, és tan immens l'univers! A part de la Lluna i les estrelles que tots veiem, es pot observar la immensitat d'estrelles que hi han a la nostra galàxia, els planetes, estels, nebuloses, cometes, etc...., la gent creu que només hi han estrelles perquè estem dintre una galàxia, però de galàxies n'hi ha mils i mils, i en cada una hi han milions i milions d'estrelles, és infinit.*

— No anem tant lluny i quedem-nos a prop, a la nostra galàxia. Què es veu o s'aprecia millor els planetes, el sol, la lluna, les estrelles? Què és el que veus millor?

— *El que es veu més bé, és, sense dubte, la lluna perquè està més a prop, i millor si és en la fase de quart creixent, que és quan les muntanyes, els cràters, fan ombra i es poden apreciar molt bé; els mars també es poden observar és molt espectacular, en les altres fases ja no tant i amb lluna plena no es veu res, a causa del resplendor, el reflex és tan intens que no es distingeix res. Les estrelles es veuen com un puntet lluminós amb més o menys llum, que canvien de lloc. Els planetes ja es veuen més bé, per exemple, els anells de saturn, les bandes de núvols i els satèl·lits de Jupiter, es poden distingir, encara que no es pensin que ho veuran com en les fotografies que reben dels satèl·lits, que allà sí que es veu bé.*

— Ja sé que això que et preguntaré no té res a veure amb l'astronomia, però que pensen tu, Lluís, de la possible vida en un altre sistema solar?

— *Fa riure dir-jo, però jo he vist dos «platillos» volants, potser és la mania que tenim els que mirem el cel, encara que no m'agrada comentar-ho, perquè la gent no s'ho acaba de creure.*

— Explica'ns el que realment vares veure?

— *El primer ja fa molts anys; era*

al vespre i estava al pati, a l'estiu; mirant enlaire vaig veure una massa fosca que passava silenciosa en direcció al sud, sense cap tipus de llum, tot fosc, era ovalat i més gros que un avió. No feia cap tipus de soroll, i tot va ésser en qüestió de segons. L'altre ja el recordo més, perquè fa un parell d'anys. Era el mes d'agost i plovinava, quan vaig sentir la fressa que fan els avions quan puguen en direcció al nord. En mirar el cel vaig veure per entremig dels núvols una llum retallada que semblava que sortiria per sota, però no va ser així i es va perdre també cap al sud, tampoc no feia cap tipus de fressa, era molt silenciosa tot plegat.

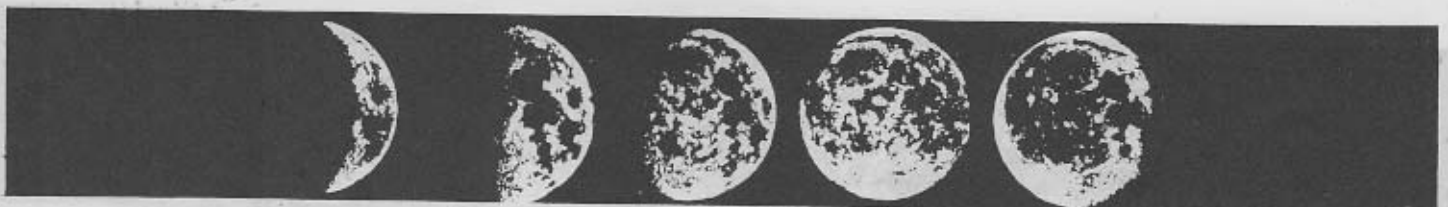
— Amb el telescopi els vares veure aquest ovnis?

— *No, ui, és impossible de poder seguir això o qualsevol cosa que es mogui amb rapidesa, amb el telescopi. Ja sé que és difícil de creure el que t'he explicat, però es ben cert que ho vaig veure.*

— Lluís, què esperes poder veure algun dia, que et pugui agradar o entusiasmar?

— *Home, mai se sap, algun estel, algun cometa. El que aviat es podrà observar serà el cometa Halley, que diuen que es tornarà a veure després de setanta-cinc anys, serà a finals del vuitanta-cinc i primers del vuitanta-sis. L'última vegada que es va poder observar va ser l'any mil nou-cents, i jo encara o havia nascut.*

— A la nostra comarca, ens diu en Lluís, no hi ha cap agrupació astronòmica. Ell era inscrit a la de Sabadell, però seria interessant que, a nivell d'Institut Municipal, poguessin tenir un telescopi per aquells estudiants o aficionats que volguessin observar els planetes i tot això. Seria interessant poder crear un grup de gent. Esperem que en Lluís no es trobi tan sol i que sapiguem aprofitar la seva experiència.

Ràdio Salt i «El Tut»

Segurament que molts dels qui llegireu aquest article ja ho sabeu, però de totes maneres ho diré. Si teniu ganes d'escoltar o de participar en una ràdio de Salt, feta per gent de Salt, només cal que sintonitzeu els 102.2 de la F.M. o que aneu als estudis de Ràdio Salt, al costat de la Policia Municipal.

Efectivament, des del dia tres de març ja tenim una emissora municipal que, a part de «fer arribar l'Ajuntament a cada casa i cada casa a l'Ajuntament», —tal com deia en Xavier Coromines el dia que es va inaugurar—, ha de servir per a promoure la comunicació entre tots els saltencs, donar tota la informació de la vila, contribuir a l'esplai, ser una alternativa per a la joventut i un element catalanitzador ben important.

Ràdio Salt s'ha de convertir, a més a més, en un servei al ciutadà de Salt. Un servei com per exemple, el que hi hagué quan es va produir el dramàtic incendi del magatzem de «Suministros Gerona», no fa gaires dies.

Per a poder dur endavant aquesta tasca cal, però, que tots ens la fem nostra, ja sigui participant activament en la

seva programació, ja sigui escoltant-la i fent arribar als responsables totes les suggerències, crítiques o recomanacions que siguin necessàries.

De moment, la programació es limita a cinc hores diàries i a tretze els dissabtes, però hi ha la possibilitat que poc

a poc es vagi ampliant, a mesura que s'augmentin els col·laboradors.

Voldria dir, per acabar, que ràdio municipal no vol dir ràdio de l'Ajuntament. Tot i que Ràdio Salt depèn econòmicament de l'Ajuntament, això no vol pas dir que hagi de ser exclusivament la veu de l'Ajuntament, sinó que, d'alguna manera, ha de ser la veu del poble.

Per un altre costat, també el dia tres de març, va sortir el primer número de «El Tut», butlletí d'informació municipal.

El nom de «El Tut» té unes clares referències a la vila i al mateix Ajuntament. El tut de la fàbrica i el de l'agutzil. Tots dos ens alerten de quelcom.

LO VELL NOU

Taller Mecànic de
Reparació de Calçat

El propassat 5 de març va quedar definitivament constituïda la Comissió de Normalització del Català i Arrelament a l'Ajuntament de Salt, acordada pel Ple del mateix Consistori en data 13 d'octubre de 1983.

Després d'una anàlisi sobre les activitats més urgents a desenvolupar, de la qüestió de l'Arrelament i del coneixement de la realitat, es varen acordar, per unanimitat els punts següents:

- 1.— Confecció d'un estudi sociolinguístic a la població escolar.
- 2.— Iniciar la normalització de la llengua en el gremi dels carnisers.

En la propera reunió hi ha previst la presentació i aprovació, si escau, de l'esbós «Campanya de normalització en el Gremi de Carnissers». Presentació del material disponible, activitats de suport i enquesta sobre la presència del català a les carnisseries.

«La Farga» a Les Bernardes

Durant la segona quinzena de març, la figura de «La Farga de Salt», símbol de la nostre revista, ha estat exposada al públic dintre de l'Exposició-Mostra del pintor gironí, Prior.

Les obres realitzades, a l'aquarel·la i a la ploma, representaven en la seva majoria temes saltencs: El Sirjar, Mas Llorenç, La Torre Mirona, l'Església de Sant Cugat, La Torre de La Farga, Lledoners de Sant Dionís, etc.

Ens plau destacar que la primera obra escollida pel públic va ser precisament l'esmentada de La Farga. Al mateix temps, també va tenir èxit «Lledoners de sant Dionís», que va ser objecte d'un treball del nostre company, «El Meneró del Rec», a La Farga n.º 53.

000

El poble de Salt va patir, el propassat 26 de març un impressionant incendi, que ha causat importants danys materials a l'edifici d'un bon nombre de famílies saltencs.

El nostre col·laborador, Lluís Torner, de Girona, coneixedor i aimant de la realitat saltenca, ens ha enviat, espontàniament la poesia que ha dedicat a tan lamentablement succés. Moltes gràcies, amic Lluís.

L'incendi d'un immoble de Salt
*Un fet trist s'ha produït eixa setmana,
 en un immoble del veï poble de Salt;
 un foc que si bé no s'ha cobrat vides
 humares,
 ha ocasionat als veïns un gran trasbals.
 Les víctimes han estat gent ben senzilla,
 que en alguns casos ho han perdut tot,
 veient ben astorats com se'ls ensorrava
 el seu habitacle per culpa del foc.
 Han perdut pis, mobiliari i roba,
 i amb ells les seves il·lusions,
 ja que eren el fruit de tota una vida
 de treball, estalvi i privacions.
 Era ben trist contemplar les seves cares
 que a dures penes podien contenir el
 el plor,
 clarament hi quedava reflectida
 la gran pena que els embargava i la
 tristor.*

*Ara el que cal és que l'altra gent es
 mostri
 generosa, en voler-los ajudar,
 i així tots els saltencs hi col·laborin
 i s'ofereixin a donar-los la mà.
 Doncs hi ha moltes formes d'ajudar-los,
 tothom dintre les seves possibilitats,
 però el millor de tot és demostrar-los
 que senten, envers ells, gran solidaritat.
 Perquè així l'ajut no pugui confondre's,
 de cap manera, amb una caritat,
 sinó que tots aquells puguin sentir-se
 vertaderament compresos i estimats.
 Serà aquesta l'única manera
 de retrobar les il·lusions perdudes
 i d'anar deixant, poc a poc, enrera,
 la tristor de les darreres hores viscudes.*

LLUÍS TORNER I CALLICÓ
 Girona, març del 1984

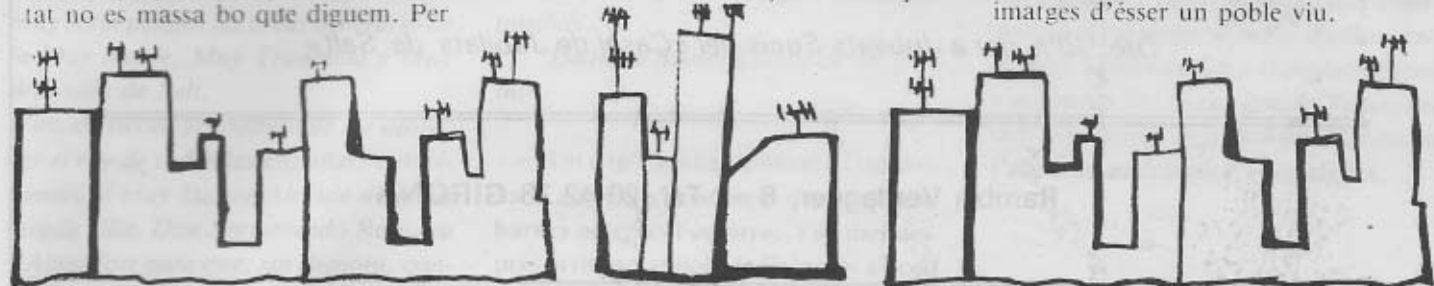
Imatges

per G.T. Ribas

En el número del mes de gener, a La Farga i a través del Meneró del Rec, podiem recrear-nos amb unes fotografies sobre les cases que encara es conserven del nostre Salt, el Salt de sempre, el que fa que encara sigui un poble, o doni la imatge rural, de pagès. Dissortadament, d'aquelles cases cada vegada en queden menys, i, a més, les poques que queden el seu estat no es massa bo que diguem. Per

desgràcia, repeteixo, la imatge de Salt, de poble de pagès o de cases baixes, és cada vegada més difícil de trobar. I no parlem de la visió que dona el poble vist des de la carretera que va a l'autopista, allò que semblen les muralles de qualsevol ciutat medieval, però en lleig, com a imatge arquitectònica, és lleig. Ara no vull entrar en qui té la culpa

o com va anar la seva degradació. Em refereixo a donar una imatge viva de poble. Que no és mort. Que viu i lluita per la seva identitat, la seva cultura i pel seu treball. Exemples, són aquest mateix Casal, Sal Sardanista, l'Emissora Municipal, i moltes altres entitats socio-culturals. Per tant a Salt no donem una imatge estètica agradable però sí que tenim imatges d'ésser un poble viu.

Lord Caburney

A mitjans del segle XVIII ocorregueren a la vila de Salt uns fets que la història amaga obstinadament, però que no deixen de ser autèntics. El batlle d'aleshores, en **Segimon Roqueta**, tenia greus problemes d'hisenda municipal amb una partida de trinxeraires que feia contraban de ratafia entre les dues voreres del Ter. Per més que el somatent i fins i tot elements de la tropa regular escorcollassin els marges del riu, mai no s'aconseguí capturar els malfactors, que treballaven de nit i se suposa que amb la complicitat d'algun pagès desaprensiu. A Salt tothom tenia un bon bocoi de ratafia a casa seva però cap d'aquests recipients havia pagat el mínim impost a l'ajuntament. El molt il·lustre **Roqueta** comentà un dia el fet amb un advocat barceloní que era amo de mig Santa Eugènia i es deia **Matusalem Llongueres**. Aquest home, que feia molts viatges a Anglaterra, li proposà una curiosa col·laboració: la de **Lord Alistair Caburney**, el més reputat caçador de contrabandistes de tot el Regne Unit i que de bon grat, tan sols li fossin pagades les despeses d'allotjament, ajudaria les autoritats locals a enxarpar els bandits. El batlle de Salt no s'ho pensà ni dos minuts, i ràpidament escrigué una carta al seu amic **Charles III** demanant-li permís per importar l'espabilat britànic. El rei, poc temps després, féia arribar a **Segimon Roqueta** una senzilla pragmàtica que no puc evitar-ne la transcripció. Deia així:

«Nos habiendo tenido conozimiento de que graves conductas ponen en muy serio peligro las arcas del erario de la Muy Noble, Muy Tranquila y Muy mia villa de Salt,

Nos, en virtud del poder que me otorga ser el rey de todas las Españas, autorizamos al muy Ilustre Alcaide de la ya citada villa, Don Segismundo Roqueta i Aiguafort para que, sin demora, con-

trate en la manera que resulte menos onerosa para nuestra economía, los servicios del llamado Alistario Caburney, súbdito de Su Graziosa Magestad Británica, a fin de que persiga, acose y destruya una banda de facinerosos que burlean el fielato, se vilipendian de las Reales Ordenanzas y distribuyen un singular y pernicioso brebaje entre las gentes honradas de Salt.

Otrosí, ordeno que una vez haya cumplido su misión tan reputado aduanero, se me comuniqué a la mayor prontitud posible.

Dado en Madrid, a tal de tal y de tal».

Un cop fetes les gestions a l'ambaixada anglesa s'aconseguí que **Lord Caburney** acceptés l'encàrrec, i un mes després arribava al port de Palamós a bord

L'alcalde Roqueta despatxant amb el secretari de l'ajuntament.

d'un vaixell pirata, el «Fucking Optimistic», amb matrícula de Liverpool lleugerament retocada. Anaren a rebre el famós personatge la corporació municipal en pes, el bisbe de Girona i un notari de Palau-Saverdera que era president de la lliga anti-alcohòlica. Llavors s'esdevingué la cruel sorpresa: **Lord Caburney** era un vellet de noranta anys, cec i paralític, que només sabia dir «wharshg» amb un fil inaudible de veu. Quan s'hagueren refet de l'impressió i veient que el vaixell desapareixia abandonant el passatger al moll, agafaren entre tots Lord i cadira i tranquil·lament s'arribaren fins la platja de la Fosca, on des del primer penya-segat, llençaren l'absurda andròmina a les aigües.

Converses amb els meus néts

per l'Avi Pau

En tots els idiomes del món, una paraula pot tenir diferents significats. Així per posar un exemple, Déu (en castellà Dios), no és el mateix que deu (el número), ni deu, del verb deure, ni deu, sortida d'aigua. I avui que La Farga dedica unes quantes planes als estels o estrelles del firmament, he volgut explicar als meus néts, les diferents interpretacions que podem donar als milions d'aquests astres que corren pel firmament en forma de planetes que roben la llum dels veders estels i que, a les nits que no hi ha núvols que s'interposin entre ells i nosaltres, podem contemplar.

No és el mateix el resplandor d'una estrella del cel, que la boniquesa d'una Estrella, xicoteta molt xiroia i veïna de casa. També hi ha diferència entre l'estrella dels reis i la clau d'estrella dels mecànics. Hi ha qui neix amb bona estrella i qui neix estrellat, i qui, per haver-li, fotut un adobat li han fet veure les estrelles.

Quan he fet aquest, diguem-ne preàmbul de la CONVERSA, els quatre

néts semblava que s'haguessin posat d'acord per formular les preguntes i davant del guirigall provocat, que semblava més la xerrameca d'una ocellera de canaris, cadeneres i periquitos lluitant per veure qui cridava més fort, els he dit:

— Siguem racionals i no animalets, i que el raonament humà s'imposi per damunt del qui pugui cridar més alt; per això, i donant prioritat a l'edat, començarem escoltant la proposició del més gran de vosaltres quatre. Emperò tingueu en compte que només vull escoltar preguntes que tinguin una relació amb els estels o estrelles. I el més gran m'ha dit: Uns amics del «cole» em varen explicar un dia, que, aquí a Salt, tenim de veï a un senyor molt afeccionat a l'astronomia i que, a més d'un telescopi muntat en el terrat de casa seva, hi té d'altres aparells per poder contemplar aquest cel que únicament concixem d'imaginació. Fóra possible que una nit el poguéssim visitar i ens donés una explicació del que nosaltres entenem per

firmament?

I la segona pregunta, per ordre cronològic d'edat, ha estat: (És la meua neta de dotze anys qui me l'ha formulada): Jo voldria saber, com podem interpretar la influència dels astres en el nostre naixement. O sigui, amb el dia que vàrem venir al món, ja que, segons els horòscops que es publiquen en diaris i revistes, parlen sempre d'un esdevenidor influenciat pels signes zodiacals formats per les constel·lacions estelars.

El tercer i el quart quasi han coincidit en llurs preguntes. Volien saber si havia existit una estrella dels Reis i si cada any per Nadal, després de romandre tot un any amagada, tornava a aparèixer de veritat. I si és així a on s'amagava. Les respostes a aquestes qüestions les contestaré als meus néts en la propera «Conversa» del número vinent.

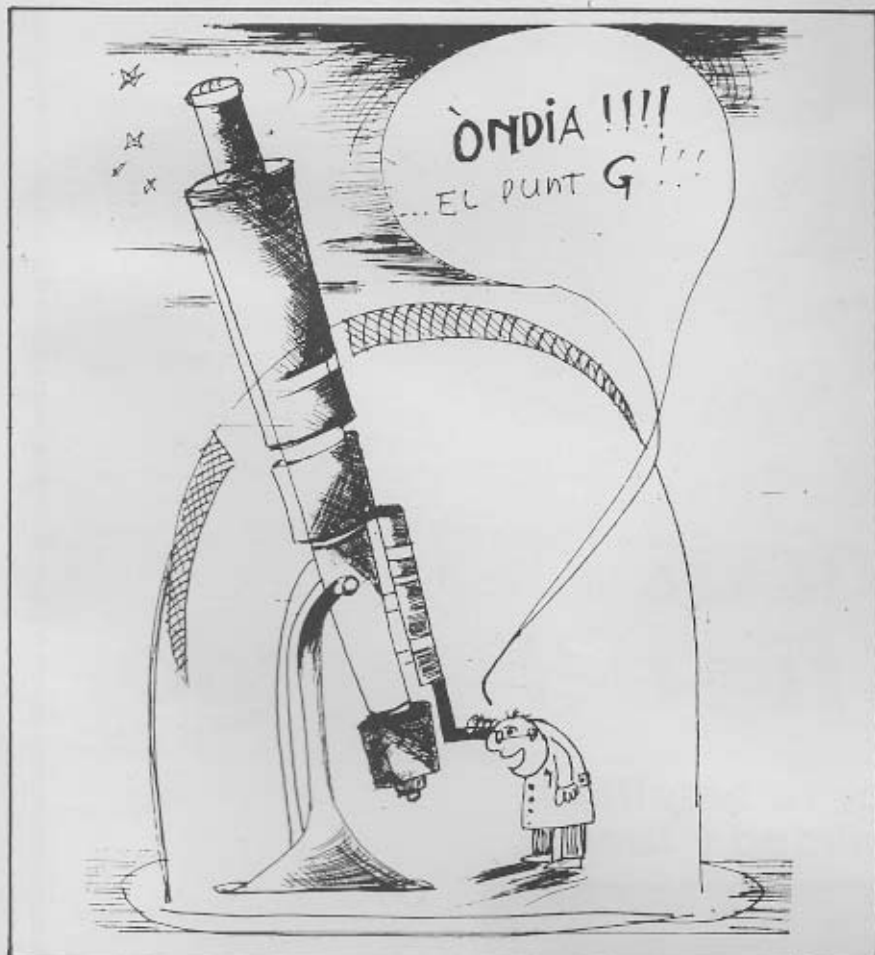
OPTICA TARRUS, S.A.

Santa Clara, 54 — Tel. 21 37 50 GIRONA
Dr. Ferran, 1 — Tel. 23 06 61 SALT

- Màxima varietat i qualitat en models de montures
- Graduació de la vista
- Adaptació de Lents de Contacte
- Lents de Potència Progressiva
- Vidres Zeiss

• DESCOMPTE DEL 10% PER A JUBILATS SOCIS DEL
«CASAL DE JUBILATS»

L'acudit foll per Bugarc

Anna M.^a
Hernández
Casagran

SALA — 2

CALÇATS — SPORTS — BOLSOS

Major de Salt, 309 — Tel. 20 11 72 SALT

La vida amb HUMOR

Sobre els E.T, l'astronomia i els llunàtics

Un dia se'm va aparèixer un E.T. De moment, em vaig posar en guàrdia, no fos cas que, sota la seva deformitat lluminosa, s'hi amagués algun personatge sinistre. Quan vaig haver-me assegurat que no era «el caudillo» ni la «dama de les camèlies», m'hi vaig apropar. Eren quarts de dotze de la nit (no sé per què les aparicions quasi sempre surten de nit). Llavors em vaig adonar de la realitat. L'aparició no era altra cosa que una màquina de matar «marcianitos», que algun ximple havia empalmat en un semàfor del carrer.

— Serenitat, Burxeta! No et deixis traïr per la imaginació desbordada pels E.T., els Poltergeist i les mògies del Valle de los Caídos.

La nit era clara, freda, transparent. L'estrella polar lluia per damunt de Rocacorba. O no era l'estrella polar?

Admiro els llunàtics. Vull dir aquells que són capaços de construir-se el propi telescopi i dir amoretets a cau d'orella de la lluna. L'astronomia és impressionant (sobretot la de Hollywood, que diria el meu cosí Burlleta). Poder contemplar, des de casa, si el sol està trist, o si Saturn s'ha llevat de mala «milk», o si els marcians remenen la cua....

Els admiro. Però jo sóc més pro-saic. En tot cas, preferiria construir-me una espècie de periscopi, amb el qual podria veure el Sr. Txernienco en calçotets, el punt G. o el Sr. Reagan pentinant la seva Nancy (i quan dic pentinant no faig cap referència al Sr. Boyer, que quedi clar).

Més encara. Un periscopi enterrat dins d'un búnquer, per quan algun dels llunàtics que manen pitgi el botó i ens dispari la primera bomba atòmica superdestructiva.

Em direu que això que dic és un xic egoista. Us respondré dient que, quan caigui la primera bomba no hi haurà ni búnquers, ni periscopis, ni mandangues que hi valguin. Tots ens n'anirem a cantar goigs al davant de l'E.T. i d'en Peró Botero.

BURXETA